

**ZIYORAT
TURIZMINI
RIVOJLANTIRISHDA
ZAMONAVIY
MEHMONXONA
TUZILMALARINING
AHAMIYATI**

MAMANOV MUXAMMADAMIN

*Talaba, O'zbekiston xalqaro islom
akademiyasi Toshkent, O'zbekiston*

mukhammadaminmamanov@gmail.com

<https://doi.org/10.47689/STARS.university-pp150-153>

Annotatsiya: Mazkur maqolada mamlakatimiz iqtisodiy rivojlanishida turizm sektorining o'rni va ahamiyati, ziyorat turizmi sohasi taraqqiyotida joylashtirish vositalari va infratuzilmaning aloqadorligi, bugungi kunda mamlakatimizda ushbu sohani strategik tarmoq sifatida rivojlantirish bo'yicha qilinayotgan amaliy ishlar tahlil etilgan. Ushbu yo'nalishda boy tajriba ega rivojlangan xorijiy davlatlarning ilg'or tajribasi tadqiq qilindi hamda shu asosda yurtimizda ziyorat turizm sohasini va uning xizmatlari diversifikatsiyasini rivojlantirish bo'yicha takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: turizm, ziyorat turizmi, infratuzilma, joylashtirish vositalari, xorijiy davlatlar, keshbek tizimi, qonun va qonunosti hujjatlari.

Бугунги кунга келиб, дунё миқёсида туризм сектори барча соҳаларни ривожига тўғридан-тўғри ва билвосита таъсир қиладиган иқтисодиётнинг энг даромадли соҳаларида бири сифатида гадваланмоқда. Замонавий кўринишда туризм бу транспорт логистикаси, жойлаштириш воситалари – меҳмонхоналар, хостеллар, меҳмон уйлари, овқатлантириш муассасалари ва бошқа сайёҳларга юқори даражада ва сифатли хизмат кўрсатишга ихтисослашган тармоғига, охир-оқибат уни мамлакат иқтисодиётининг стратегик йўналиши-локоматив тармоғига айлантиради.

Ўзбекистон азалдан турли хил маданият ва цивилизациялар маркази сифатида ривожланиб, бу ҳудуддан ҳам диний, ҳам дунёвий илмлари бўйича дунёга номи кетган алломалар таваллуд топгани, улғайиб, фаолият юритгани билан машҳур. Ушбу алломалар томонидан Хоразм ва Самарқанд шаҳарларида ўз даврининг энг буюк илм академияларининг ташкил этилиши туфайли ҳам бу ҳудуд асосий зиёрат масканларидан бирига айланмоқда. 2022 йил 11 ноябрда ўтказилган Туркий давлатлар ташкилоти давлат раҳбарлари-

нинг “Туркий цивилизациянинг янги даври: умумий тараққиёт ва фаровонлик сари” мавзусидаги йиғилишида тинчлик ва дўстлик рамзи, фан ва маърифат маркази бўлмиш Самарқанд шаҳрини “Туркий цивилизация пойтахти” деб эълон қилиш ташаббуси бир овоздан қўллаб-қувватлангани ҳам ушбу фикр-ни бевосита тасдиқлайди.

Ўзбекистон бугун халқаро дипломатия маркази сифатида ривожланиб, турли халқаро ва минтақавий ташкилотларда фаол ҳаракат қилмоқда, айниқса туризм йўналишида фаолият юритувчи Бутунжаҳон туризм ташкилоти билан ўз миллий брендини ривожлантириш, мамлакатда туризм инфратузилмасини ривожлантириш, туристларни ушбу маршрутларга жалб қилиш бўйича самарали ҳамкорлик олиб бормоқда. Таъкидлаб ўтиш лозим, Ўзбекистон ушбу ташкилотга 1993 йил 4 октябрда Марказий Осиё минтақасидаги давлатлар орасидан биринчилардан бўлиб, аъзо бўлди ва биринчи бўлиб, 2023 йилда БТТ Бош Ассамблеяси XXV сессиясини Самарқанд шаҳрида ўтказиш таклиф этилди ва мамнуният билан қабул қилинди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 9 февралдаги “Ўзбекистон Республикасида ички ва зиёрат туризмни янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6165 сонли Фармонида республикада туризм бозорининг турли сегментларига йўналтирилган туризм маҳсулоти ва хизматларини диверсификация қилиш, уларнинг рақобатбардошлигини янада ошириш, мақбул ва қулай ички ва халқаро зиёрат туризми муҳитини яратиш, транспорт йўналишларини кенгайтириш, транспорт хизматлари сифатини ошириш, туризм маҳсулотларини кенг тарғиб қилиш, шунингдек, мамлакатимизнинг саёҳат ва дам олиш учун хавфсиз манзил сифатидаги имиджини мустаҳкамлашга алоҳида эътибор берилди [1].

Мамлакатимизда зиёрат туризмни ривожлантириш бизга четга ҳеч қандай ресурс ё восита чиқармай (нефть, олтин, газ) валюта тушумлари ва инвестициялар жалб қилиш имконини беради. Тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, кўпгина ривожланган давлатларда айнан туризмдан келадиган даромадлар бошқа соҳалар экспортиданда кўпроқ валюта тушумлари олиб келади. Мисол учун: Туркия айнан туризм хизматлар экспортидан 10 млрд. АҚШ долларида ортиқ даромад олади, унинг товарлар экспортидан оладиган даромади эса 4-5 млрд. АҚШ долларига тўғри келади. Яна худди шундай туризм сектори ривожланган Испания, Франция, Буюк Британия ва Италияларда ҳам шундай юқори статистик кўрсаткичлар кўзга ташланади.

Мазкур соҳа бевосита хизматларни тақдим этиш ва унинг экспортига асосланган иқтисодиётни шакллантириш ва ривожлантиришни қўллаб-қувватлайди. Туризм таркибидаги меҳмонхоналар саноати доимий равишда ўсиб бормоқда, бутун дунё бўйлаб 700 000 дан ортиқ меҳмонхоналар мавжуд бўлиб, глобал иқтисодиётга 3,41 триллион доллардан ортиқ ҳисса қўшмоқда. 2019 йилда глобал меҳмонхона саноати 570 миллиард долларни ташкил этди ва 20,8 миллиард доллар ишлаб топган Марриотт энг кўп даромад келтирган меҳмонхона компанияси бўлди. Харид қилиш қобилиятининг ўсиши, саёҳат тажрибасига интилиш ва рақамли таъсирларнинг кўпайиши сайёҳлик саноатининг ўсишини кучайтирмоқда. Сайёҳлар бутун дунё бўйлаб меҳмонхонада қолиш учун йилига 840 миллиард доллардан кўпроқ маблағ сарфлайдилар ва энг қиммат хона бир кечага 100 000 долларга тушади [2].

Энди бевосита ривожланган давлатларнинг ушбу йўналишдаги ҳолатини таҳлил қилсак, IBIS World маълумотларига кўра, АҚШда 91 000 дан ортиқ меҳмонхона ва мотеллар мавжуд бўлиб, улар йилига 194 миллиард доллардан ортиқ даромад келтиради ва ушбу саноатда 173 миллиондан ортиқ киши ишлайди. АҚШда сўнгги 5 йил ичида мотел саноати 4,4 фоизга ўсди. 2018 йилда мотеллар учун ўртача бандлик даражаси 68% ни ташкил этди, 10 хонадан 7 таси бир вақтнинг ўзида банд, меҳмонхона ва мотел саноати жами 206 миллиард доллар (2019-йил) саноат даромадига эга бўлиб, сўнгги 5 йил ичида АҚШда бошқа иқтисодиёт тармоқларини ортда қолдирди [3].

Юртимизда ҳам меҳмонхона сегментида худди шундай юқори даромад кўриш ва мавжуд аҳолининг ишсиз қатлами учун кўплаб иш ўринлари ташкил этишга етарлича потенциал имкониятлар мавжуд. Шу боис ҳудудларда маиший хизмат уйлари, кўплаб меҳмонхоналар ташкил этилмоқда, шу тармоқ учун мос кадрлар шакллантирилмоқда, пандемиядан кейин тикланиши, ривожланиши учун маблағ ва керакли шар-шароит билан таъминланмоқда. Жорий 2022 йилда Наврўз байрами муносабати билан қўшимча дам олиш кунлари белгилангани, 250 та меҳмонхона ва музейларда чегирма берилгани, зиёрат объектлари бепул қилингани ички туризм учун катта туртки берди. Бунинг натижасида Бухоро ва Самарқандга қўшимча 110 минг маҳаллий туристлар борган[4]. Бу эса мамлакатимизда ички туризм инфратузилмасини ривожлантиришга катта ёрдам беради, валюта тушумларининг айланишини яхшиламоқда. Бундай чегирмалар ва акцияларни нафақат байрамлар арафасида, балки йил давомида тизимли равишда ташкил этиш йўлга қўйилмоқда.

Шу мақсадда ҳозирги 2022 йилдан бошлаб барча давлат ташкилотлари ходимлари учун йилига бир марта маҳаллий саёҳатга чиқиш харажатларининг 20 фоизини бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан қоплаш амалиёти йўлга қўйилиши белгиланди. Бундан ташқари, 2022 йил 1 сентябрдан бошлаб, юртимиз бўйлаб саёҳат қилаётган фуқароларга авиа, темир йўл ва автобус чипталари нархининг 15 фоизи, меҳмонхона харажатининг 20 фоизи, музей ва бошқа маданият объектларига чипта нархининг 50 фоизини қайтариш тизими жорий этилди [5]. “Ўзбекистон бўйлаб саёҳат қил!” дастури доирасида “Саёҳат қил ва кешбек ишла!” шиори асосида республика ҳудудлари бўйлаб ички саёҳатларни амалга оширган Ўзбекистон фуқароларига харажатларининг бир қисми Солиқ мобил иловасидан фойдаланиш орқали қайтариб бериш амалиёти ҳозирда йўлга қўйилди.

Ўзбекистонда туризм сектори жадал суръатлар билан ривожланмоқда, шунга монанд тарзда туристик талаб ҳам ортиб бормоқда, шунинг учун меҳмонхона тузилмаларини ривожлантириш ҳозирги кунда соҳанинг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Айни вақтда ушбу сегментда меҳмонхоналар ўзаро бирикиб, Меҳмонхона ва рестороанлар эгалари уюшмаси ва бошқа кўплаб нодавлат бирлашмалар атрофида ўз фаолиятини олиб борапти. Бундай тузилмалардан кўзланган асосий мақсад – хорижий тажрибани ўрганиш, чет эллик тажрибали ушбу соҳа мутахассисларидан фойдали билим ва амалий кўникмалар ўзлаштиришдир. Шунингдек, ушбу йўналишда Ўзбекистонда меҳмондўстлик саноати миллий кўрик танлови ўтказиш йўлга қўйилган бўлиб, у меҳмондўстлик соҳасидаги биринчи йирик лойиҳа ва меҳмонхона саноатидаги янги мукофот ҳисобла-

нади ва у ҳар йили турли тоифадаги энг яхши жойлаштириш воситаларига тақдим этилади. Бу эса мамлакатнинг туристик жозибадорлигини, меҳмондўстлик соҳасидаги хизматлар сифатини оширишга, меҳмонхона тузилмаларининг турли тармоқларини ривожлантиришга хизмат қилмоқда.

Хулоса сифатида, ўрганилган хорижий тажриба, эгалланган назарий билимлар асосида ишлаб чиқилган қуйидаги таклиф ва тавсияларни келтириб ўтамыз:

1. Ўзбекистон Республикасида ички ва зиёрат туризмини ривожлантиришда аввало меҳмонхона тузилмаларининг инфратузилмасини ривожлантиришга аҳамият бериш ва янги тармоқларини ташкил этиш орқали мавжуд потенциалдан самарали фойдаланишни ташкил этиш;

2. Туризм соҳасида айниқса меҳмонхона соҳасида сифатли кадрлар етиштиришга давлат миқёсида аҳамият қаратиш ва уларда илғор хорижий тажриба асосида билим ва амалий кўникмаларни шакллантиришга эътибор қаратиш;

3. Мамлакатимизда зиёрат туризмнинг аҳамиятини ва ташриф буюрадиган сайёҳларнинг аксар қисми мусулмон аҳоли эканини ҳисобга олган ҳолда, меҳмонхоналарда ҳалол меҳмонхона хизматлари диверсификациясини ривожлантириш, халқаро ва маҳаллий ҳалол меҳмонхона стандартларни жорий этиб бориш лозим.

Бугунги кунда мамлакатимизда зиёрат туризми ва ундаги муҳим фактор меҳмонхона саноатини ривожлантириш бўйича давлат томонидан самарали қўллаб-қувватлаш сиёсати амалга оширилмоқда. Соҳадаяратилган имконият ва имтиёзлар тадбиркорларга ушбу соҳада фаолият юритиш ва юқори даромад олишларида катта имконият яратмоқда. Аммо шу билан бир қаторда бизда ҳали фойдаланилмаган имконият ва потенциал бор эканини таъкидлаб ўтиш лозим, булардан максимал фойдаланиб юқори даромад олиш учун ривожланган хорижий давлатларнинг самарали тажрибаларини ўрганиш ва татбиқ этиш муҳим аҳамият касб этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида ички ва зиёрат туризмини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2021 йил 9 февралдаги ПФ-6165 сонли Фармони.

2. <https://www.condorferries.co.uk/hotel-industry-statistics>.

3. <https://www.ibisworld.com/>.

4. <https://president.uz/oz/lists/view/5155>.

5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 31.08.2022 йилдаги 484-сон қарори.